

[DOI: 10.22620/sciworks.2020.02.010](https://doi.org/10.22620/sciworks.2020.02.010)

**ДИНАМИКА НА ПРЕРАБОТКАТА И ТЪРГОВИЯТА С БЪЛГАРСКИ ПЧЕЛНИ
ПРОДУКТИ**
**DYNAMIC OF THE PROCESSING AND TRADE WITH BULGARIAN
APICULTURE PRODUCTS**

Георги Алексиев
Georgi Aleksiev

Тракийски университет – Стара Загора
Trakia University – Stara Zagora

georgi.alexeiv@gmail.com

Резюме

Производствения потенциал на българското пчеларство динамично се променя през последните десет години. Трансформацията на сектора довежда до неговото устойчиво развитие, но същевременно създава редица проблеми пред реализацията на българските пчелни продукти на адекватна пазарна цена.

Цел на настоящата разработка е да се проучи динамиката на преработката и търговията с български пчелни продукти. За да се постигне тази цел е необходимо да се решат следните задачи: да се анализират възможностите за реализация на българските пчелни продукти, като също така анализа се фокусира върху устойчивостта на веригата на преработка и разпространението на тези продукти.

Методите които се използват са анализ и синтез, индукция и дедукция, статистическа обработка на информацията и др.

Ключови думи: пчеларство, конкурентоспособност, пазар, потребление

Abstract

The production potential of Bulgarian beekeeping has changed dynamically over the last ten years. The transformation of the sector leads to its sustainable development but at the same time creates several problems for the realization of Bulgarian bee products at an adequate market price.

The aim of the present study is to investigate the dynamics of the processing and marketing of Bulgarian apiculture products. In order to achieve this goal the following tasks need to be solved: to analyze the possibilities for

realization of the Bulgarian bee products, and the analysis also focuses on the sustainability of the processing and distribution chain of these products.

Methods used are analysis and synthesis, induction and deduction, statistical processing of information, etc..

Key words: apiculture, competitiveness, market, consumption

ВЪВЕДЕНИЕ

Българското пчеларство преминава през няколко периода на трансформация след присъединяването на страната към Европейския съюз (Алексиев и кол. 2017). Тези промени довеждат до стабилизация на производствения потенциал на сектора през последните три години. Процесите на концентрация на производството продължават и средният размер на стопанствата продължава да се повишава. При настоящият етап от развитието на сектора е от основно значение да се анализират търговските канали за реализация на българските пчелни продукти, както и да се проследи веригата на добавяне на стойност в сектора. Устойчивостта ѝ ще определи възможностите за бъдещо развитие на производството на български пчелни продукти и тяхната преработка (Отузбирев, 2013)..

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

В настоящето изследване са използвани данни от Агростатистика към Министерство на земеделието и храните, базата данни на COMTARDE към ООН и FAOSTAT.

Методите които се използват са анализ и синтез, индукция и дедукция, статистическа обработка на информацията и др.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Производството на български пчелен мед се повишава в периода след присъединяване на страната към ЕС. През последните години равнището на производство се стабилизира на около 10 хил. тона (Табл. 1).

Таблица 1: Производство на пчелен мед в България

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Стопанства с пчелни семейства	21882	19283	17185	16143	17969	15306	13431
Пчелни семейства	488950	461303	476286	512193	592987	610631	592958
Добит пчелен мед (т.)	9592	9186	10065	9268	11388	10218	11807

Източник: Агростатистика на МЗХ

Най-значимата тенденция на която трябва да се обърне внимание през изследвания период е концентрацията на производството в сектора. В началото на периода средния брой пчелни семейства отглеждани в едно стопанство е едва 22,34, а в края на периода достига двойно по-високи равнища – 44,14 кошера средно на един производител. Този процес доказва трансформацията на сектора от източник допълнителна заетост и доходи за значима част от заетите в него към основна икономическа дейност за редица

от тях. Тази промяна изисква поддържането и повишаването на степента на устойчивост на сектора, а също така и на повишение на добавената стойност в него.

Броя на пчелните семейства стопанисвани в страната нараства с 21% през изследвания период, докато производството на пчелен мед се повишава с 23%. Тази незначителна разлика доказва липсата на повишение на производителността в сектора въпреки настъпилата концентрация на производството. От анализирания до тук информация мога да заключа, че въпреки значителната концентрация на производството в сектора не се е достигнало до повишаване на професионализма и ефективността на икономическите агенти.

Този дефицит на ефективност и управленски умения в сектора оказват влияние не само върху производството, но и върху реализацията на произведената продукция представена в Таблица 2.

Таблица 2: Реализация на българския пчелен мед

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Директни продажби на краен потребител (т.)	2365	2388	2388	1867	1712	1736	1941
Цена (лв.)	5.79	5.79	5.96	7.08	6.83	6.76	7.3
Директни продажби на търговците на дребно(т.)	470	483	264	417	329	535	862
Цена (лв.)	4.65	5.13	5.07	5.31	6.03	5.47	5.45
Продажби на преработвателни предприятия(т.)	3958	3704	4889	4888	4534	3759	5766
Цена (лв.)	3.99	4.06	4.32	5.01	5.34	4.61	5.05
Продажби на промишлеността(т.)	188	204	254	184	195	623	658
Цена (лв.)	3.96	4.07	4.4	4.86	5.37	4.62	4.46

Източник: Агростатистика на МЗХ

През целия изследван период най-висока реализационна цена производителите отчитат при директните продажби на краен потребител, като към края на изследвания период тя се повишава до равнища от 7,30 лв. за 1 кг. Тук е важно да се отчете значителния спад в търгуваните директно към краен потребител количества (21.8%) в периода 2013 – 2014 г., който се дължи на рязкото повишение на цената с 1.12 лв. (18.8%), което отразява значимата ценова еластичност при търсенето на пчелния мед в страната.

До края на периода част от загубените позиции при директните продажби на краен потребител са възстановени.

През последната година от изследвания период се отчита значителен ръст при продажбите на търговци на дребно, което е свързано с по-високата

реализационна цена в сравнение с продажбите на преработвателните предприятия и промишлеността.

При продажбите на преработвателни предприятия се отчита тенденция на нарастване през целия период с изключение на 2016 година, което се дължи основно на понижената изкупна цена. След възстановяването на част от ценовото равнище при реализацията на пчелния мед при преработвателните предприятия се повишава и количеството реализирано по този търговски канал, като дори се достига до рекордни количества – 62.4% от търгувания пчелен мед за 2017 г.

Продажбите на промишлеността остават на традиционно най-ниско равнище поради най-ниските предлагани изкупни цени от тези участници на пазара. При тях производителите реализират продукция с по-ниско качество или от предишни производствени цикли.

Българското пчеларство има традиционно експортен характер поради ниските равнища на локална консумация на пчелен мед в страната – под 200 гр. средно на един българин (FAOSTAT), докато в Западна Европа консумацията надвишава 1 кг. средно на година в страни като Германия (FAOSTAT). Поради този експортен характер на сектора е необходимо да се анализира и реализацията на българският пчелен мед на международния пазар, като износа на български пчелен мед е представен в Таблица 3.

През първите три години от изследвания период износа на български пчелен мед рязко нараства, като през 2013 година са изнесени над 12.5 тона пчелен мед на средна цена от 3,62 щатски долара за един килограм или 5,34 лв. Тези реализационни цени позволяват значими равнища на печалба за преработвателните предприятия и търговците на едро, които основно се занимават с износа на български пчелни продукти.

Таблица 3: Износ на пчелен мед от България

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Изнесено количество (т)	6853.488	9314.176	12648.87	10132.89	9784.707	9000.523	13302.04
Стойност на износ (\$)	26591442	31763677	45746569	41626010	37451927	32465819	48437214
Средна износна цена (\$)	3.88	3.41	3.62	4.11	3.83	3.61	3.64

Източник: Собствени изчисления на база информация от UN Comtrade

Значим за този период факт е по-високото износно количество на пчелен мед от страната спрямо общото производство. Това се дължи от части на рязко завишените равнища на вноса през 2013 година – близо 3 пъти повече спрямо 2012 г. и над 6 пъти повече спрямо 2011 г. Това е и първата година през която изнесените количества надвишават сумата от производството и вноса на пчелен мед в страната. Тази разлика може да се дължи на множество фактори, като най-значимите от тях са: реекспорт на чуждестранни пчелни продукти; връщане на нереализирани количества

български пчелни продукти от чуждестранни търговци и преработватели и тяхната последваща преработка и повторен износ; и износа на задържана продукция от предишни периоди поради характера на продукта (запазване на характеристиките на продукта за по-дълги период от време) и повишаващата се средна износна цена.

В края на изследвания период се отчитат и най-високите равнища на износ – 13.3 хиляди тона пчелен мед при средна цена на износа от 3,64 щатски долара или 6,26 лв. за един килограм.

Ръста на равнището на износа на български пчелен мед в края на период – 4,3 хил. тона през 2017 г. спрямо 2016 г. се дължи както на повишеното производство за периода, така и на задържани количества от предишни периоди.

При вноса на пчелен мед в страната, представен в Таблица 4 основен фактор е цената, на която българските търговци успяват да закупят продукта на международните пазари. Значимата разлика между износните и вносните цени на пчелни продукти създава възможности за реализация на реекспорт при наличие на изградени търговски канали. Ограничените количества на вноса при разлика в цените от 1,52 щатски долара или 2,61 лв. за един килограм пчелен мед се дължат на липсата на сигурност в каналите за реализация на пчелните продукти и необходимостта да се инвестира в тяхното развитие.

Таблица 4: Внос на пчелен мед в България

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Внесено количество (т)	288.604	655.152	1866.145	1146.380	1403.408	2009.716	2278.113
Стойност на вноса (\$)	797 688	1603259	3916176	2549255	2733257	3758619	4930386
Средна вносна цена(\$)	2.76	2.45	2.10	2.22	1.95	1.87	2.16

Източник: Собствени изчисления на база информация от UN Comtrade

Веригата на добавена стойност в сектора се изгражда на база закупуването, пакетирането в индустриални опаковки и износа на български продукти на международния пазар. В края на изследвания период веригата на добавяне на стойност при българското пчеларство е устойчива, но при ниски равнища на натоварване на търговските канали. Това може да повлияе негативно върху дългогодишната устойчивост на веригата и реализацията на българските пчелни продукти.

ИЗВОДИ

Българското пчеларство е единственият под-сектор на животновъдството в страната, който успява да запази и подобри своите позиции след трансформацията на аграрния сектор (Костадинова, 2011). През изследвания период производствената база се развива, като се

повишава концентрацията на производството. Негативна роля при развитието на производителността на сектора оказва липсата на натрупан професионализъм и опит при част от производителите, за което е необходима и специфично насочена институционална подкрепа.

През целия изследван период най-висока реализационна цена производителите отчитат при директните продажби на краен потребител. През последната година от изследвания период се отчита значителен ръст при продажбите на търговци на дребно, което е свързано с по-високата реализационна цена в сравнение с продажбите на преработвателните предприятия и промишлеността.

При продажбите на преработвателни предприятия се отчита тенденция на нарастване през целия период с изключение на 2016 година, което се дължи основно на понижената изкупна цена. След възстановяването на част от ценовото равнище при реализацията на пчелния мед при преработвателните предприятия се повишава и количеството реализирано по този търговски канал, като дори се достига до рекордни количества – 62.4% от търгувания пчелен мед за 2017 г.

През първите три години от изследвания период износа на български пчелен мед рязко нараства, като значим за този период факт е по-високото износно количество на пчелен мед от страната спрямо общото производство. Това се дължи от части на рязко завишените равнища на вноса през 2013 година – близо 3 пъти повече спрямо 2012 г.

В края на изследвания период се отчитат и най-високите равнища на износ което благоприятства бъдещото развитие на сектора и доказва продължаващото развитие на търговските канали използвани от българските производители и преработватели на пчелен мед. Българското пчеларство успява на бележи повишаващи се нива на производство, но средната производителност остава ниска и е необходимо да се повиши квалификацията на заетите в сектора, за да се комбинира процеса на концентрация на производството с повишаване нивото на професионализъм и производителността на българското пчеларство.

REFERENCES

- Aleksiev G., N. Kostadinova, N. Petrova, 2017, Effects of the regional concentration of Bulgarian apiculture, Bulgarian Journal of Agricultural Science, 23 (3): 370-375. SJR-0,223*
- Comtrade Database of the United nations*
- Eurostat Database*
- Faostat Database*
- Kostadinova, N. (2011). The competitiveness of Bulgarian animal husbandry and the humane attitude to animals, "Macedonian Journal of Animal Science" published by the Institute of Animal Science in Skopje, Macedonia, 1, 231-234.*
- Otoubirov, R. (2013). CONSUMER ENVIRONMENT IN THE COMMON EUROPEAN MARKET. Trakia Journal of Sciences, 11(3), 330.*
- Агростатистика на Министерство на земеделието и храните*